

Depression

hakan.jarbin@regionhalland.se

2024-01

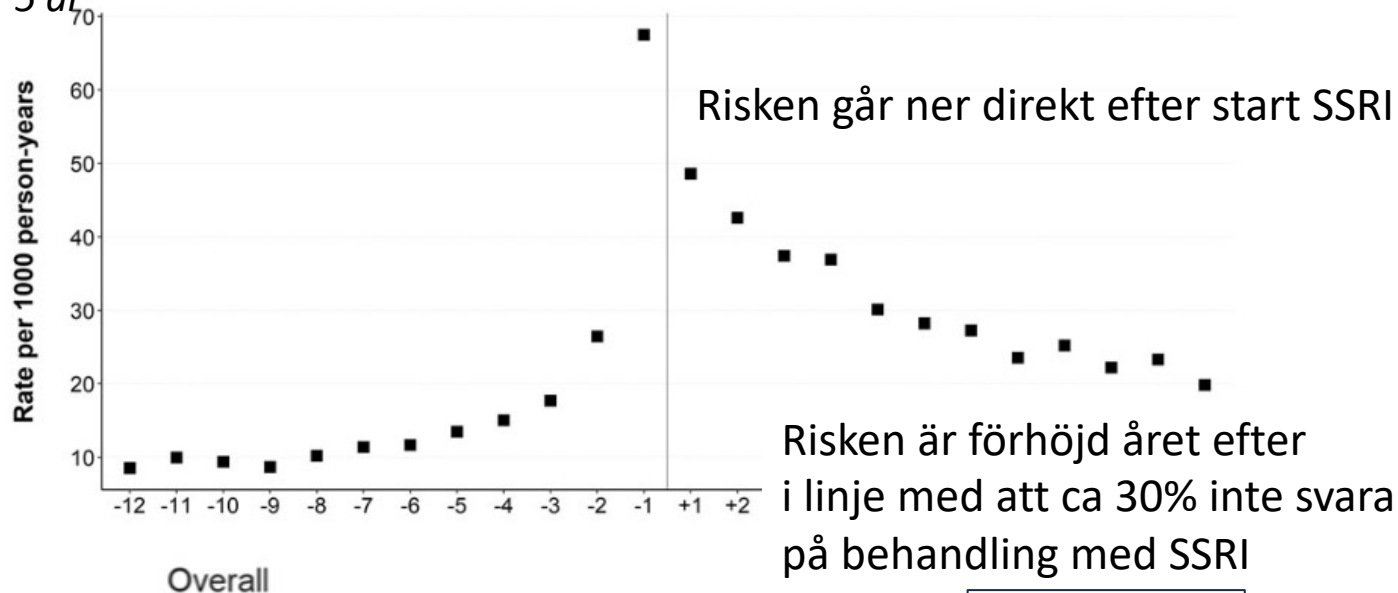
Risken för suicidförsök är störst månaden före SSRI

Man analyserade register för personer 6-59 år (n=538.577) som fått SSRI 2006-2013 varav 6-17 åringar (n=31.280) och undersökte frekvens av suicidförsök under året före och efter SSRI men även efter 5 år.

Andel med s-försök var
1,2% året före
1,3% året efter
4,4% inom fem år

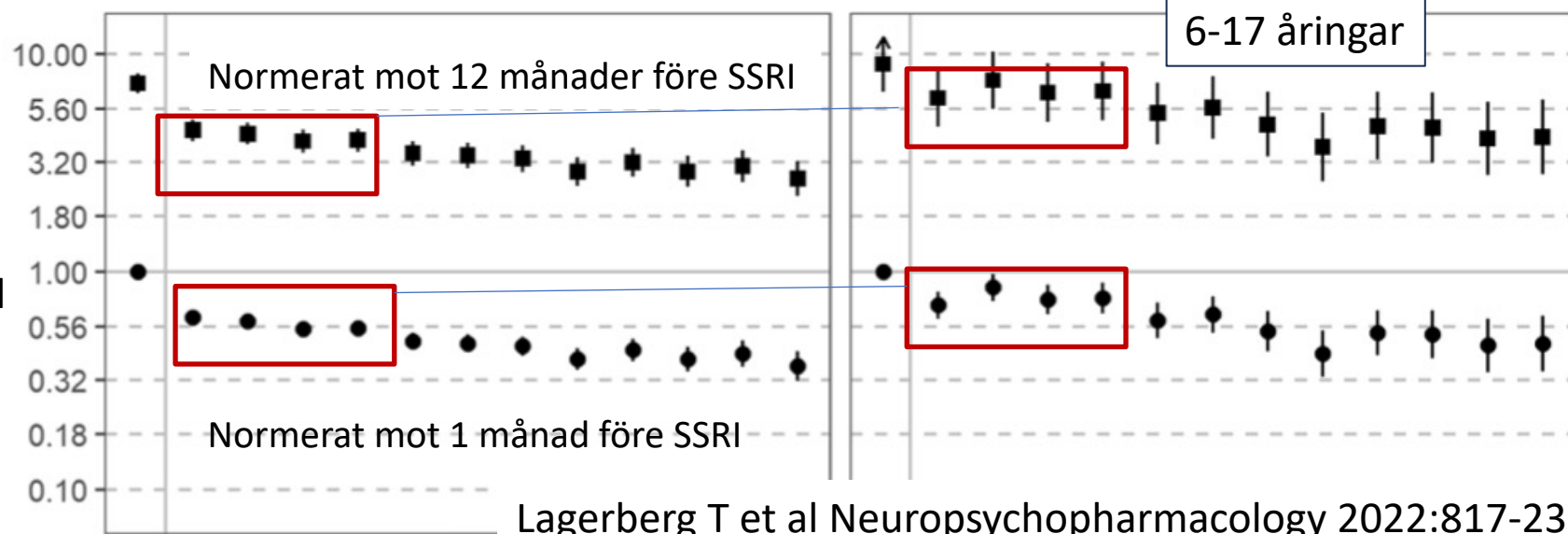
Andel med suicid var
0,1% året efter
0,3% inom fem år
Män risk x2,5

Bland SSRI var skillnader små
Bäst för escitalopram o fluoxetin (också 6-17 åå)

Man noterar att minskningen av suicid försök var non-sign men ändå lägre uttalad bland 6-17 åringar.....

Så riskminskning mindre tydlig för BUP fast BUP är mer restriktiva med läkemedel så sannolikt sämre patienter som får SSRI

BUDSKAPET Risken för s-försök minskar på BUP efter insättning av SSRI men är fortsatt förhöjd under 1 år. Håll koll!!!

Risken för s-försök efter dep o SSRI är förhöjd, särskilt 6-17 åå

Man analyserade register för personer 6-59 år (n=162.267) som fått SSRI 2006-2018 i Stockholm varav 6-17 åringar (n=10.922) och undersökte frekvens av suicidförsök under året efter SSRI för de som fått dep diagnos och SSRI (n=1760, 6-17) och bara fått dep diagnos (n=9162, 6-17)

Det fanns en ökad risk för s-försök för de 6-17 åri som startat SSRI men inte alls efter 25 åå.

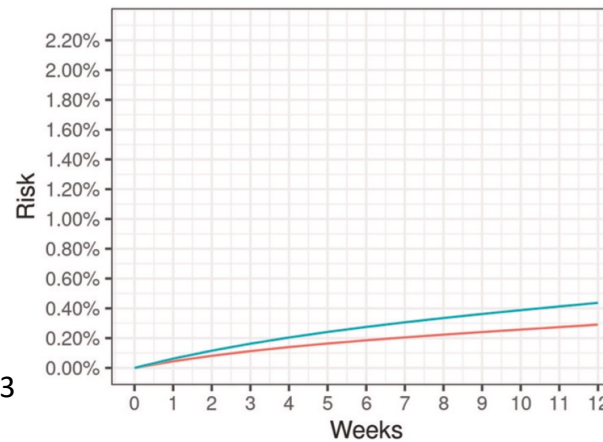
Detta kan spädas på av att bara de mer deppiga startar SSRI i BUP ålder medan vårdcentral ofta startar SSRI mer lättvindigt på vuxna dvs patienter med lägre risk

Pojkar 6-17 hade lägre riskökning än flickor, RR 1,7 vs 3,3 medan ingen könsskillnad i andra åldrar

Personer med tidigare suicidförsök hade ökad risk för suicidförsök men då ingen skillnad av SSRI

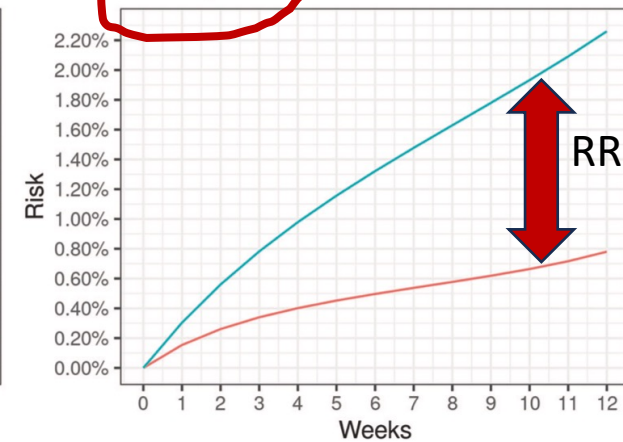
BUDSKAPET BUP behöver vara på tå ang risken för suicidförsök efter SSRI och den är förhöjd, kan vara orsakat av SSRI och/eller av selektion. I linje med fynd från RCT med ökad suicidalitet

Overall

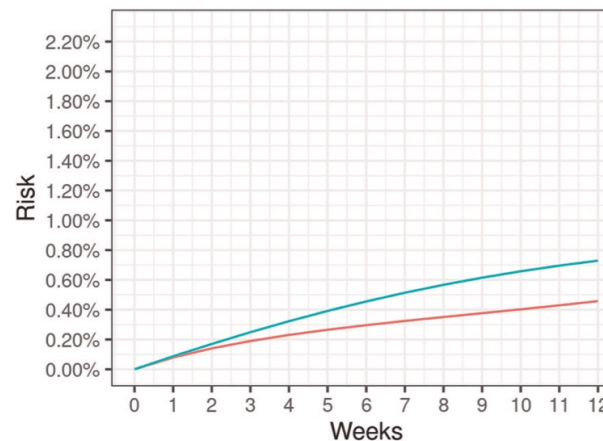
SSRI initiator: — 0 — 1

06-17 years

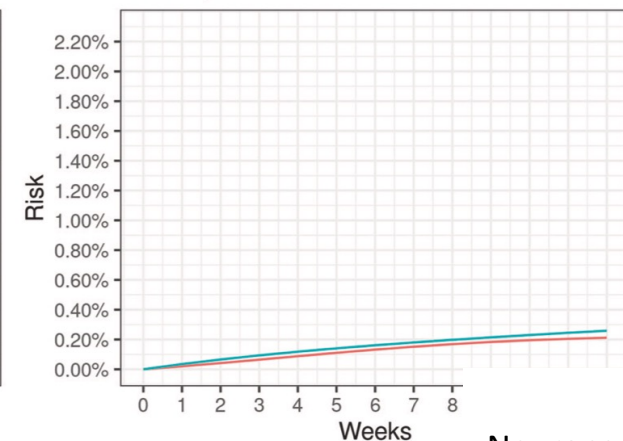
SSRI initiator: — 0 — 1

18-24 years

SSRI initiator: — 0 — 1

25-39 years

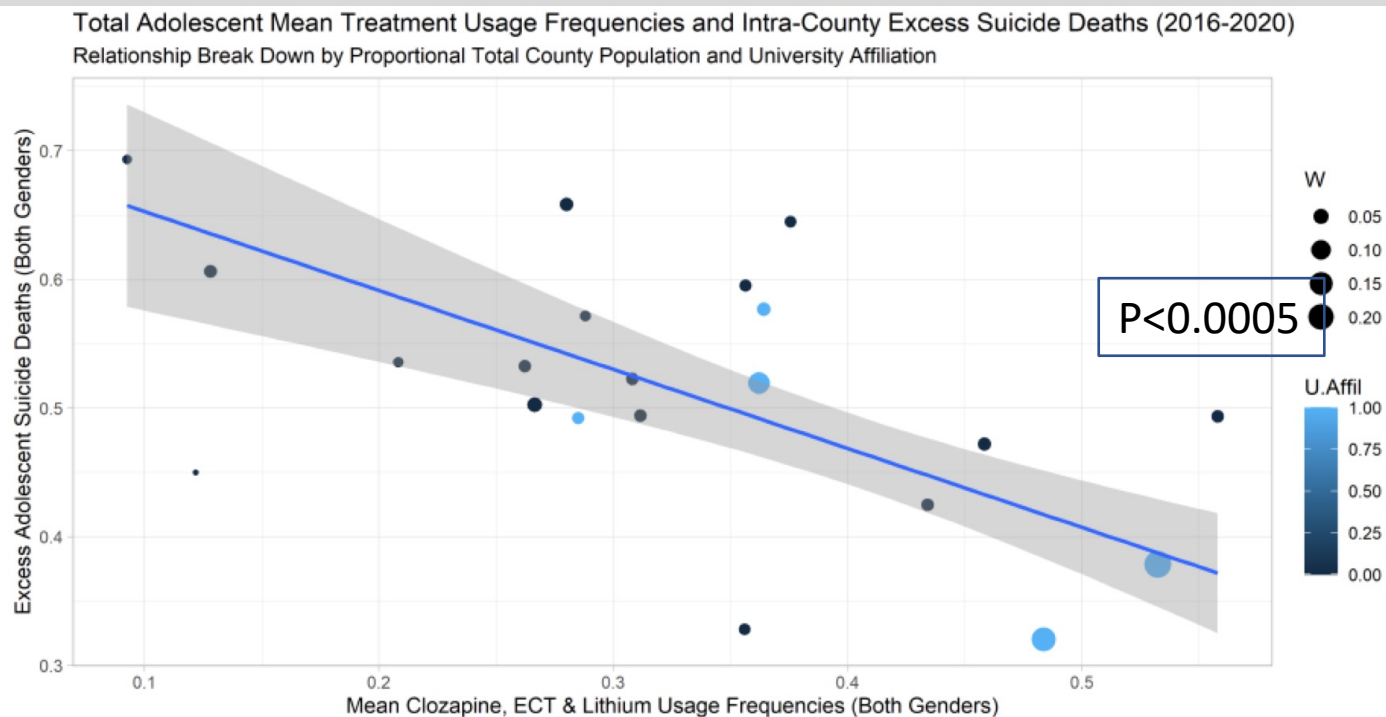

SSRI initiator: — 0 — 1

Litium, klozapin och ECT verkar skydda mot självmord på BUP

Dödstal i självmord för 15-19 åringar i samtliga 21 svenska regioner under åren 2016-2020 normerades mot suicidtal hos 20-24 åringar (för att kontrollera för skillnader i sociodemografi) och jämfördes med förskrivningen av litium och klozapin samt användning av ECT.

Korrelation mellan förhöjda suicidtal (y-axeln) och normerad användning av li/kloz/ECT (x-axel)

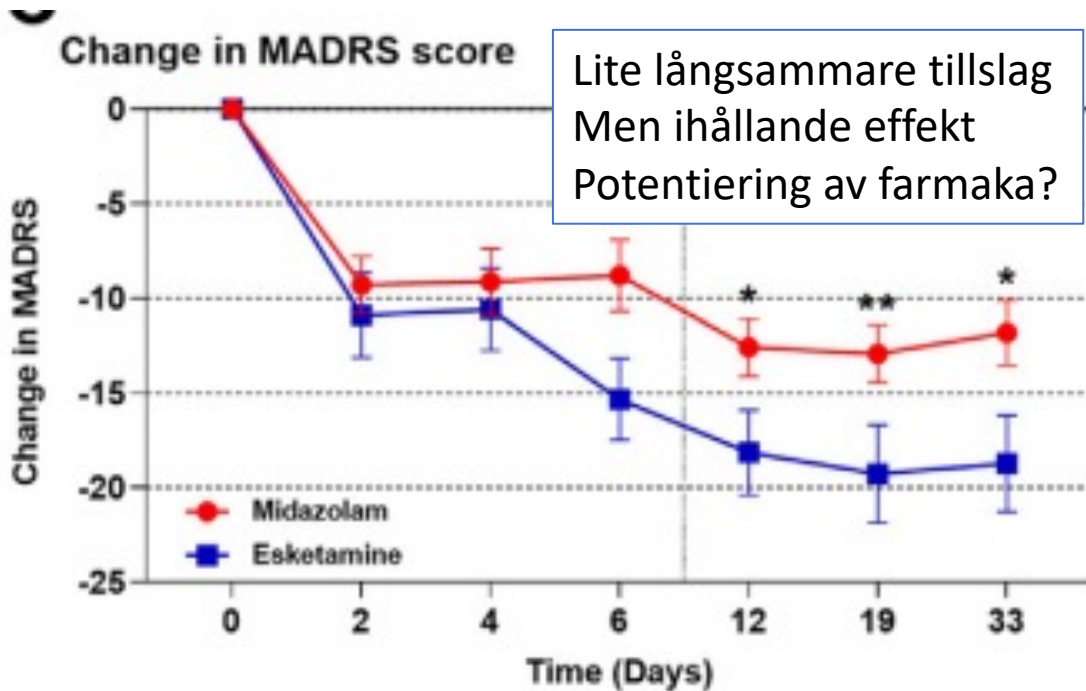
Regioner där BUP använder mer litium klozapin och ECT har färre självmord. I linje med att dessa behandlingar minskar suicid bland vuxna.

BUDSKAPET: BUP behöver inte bara klara volym och vårdgaranti utan även ge adekvat vård till de sjukaste. Vården är ojämlik till svårt sjuka på BUP

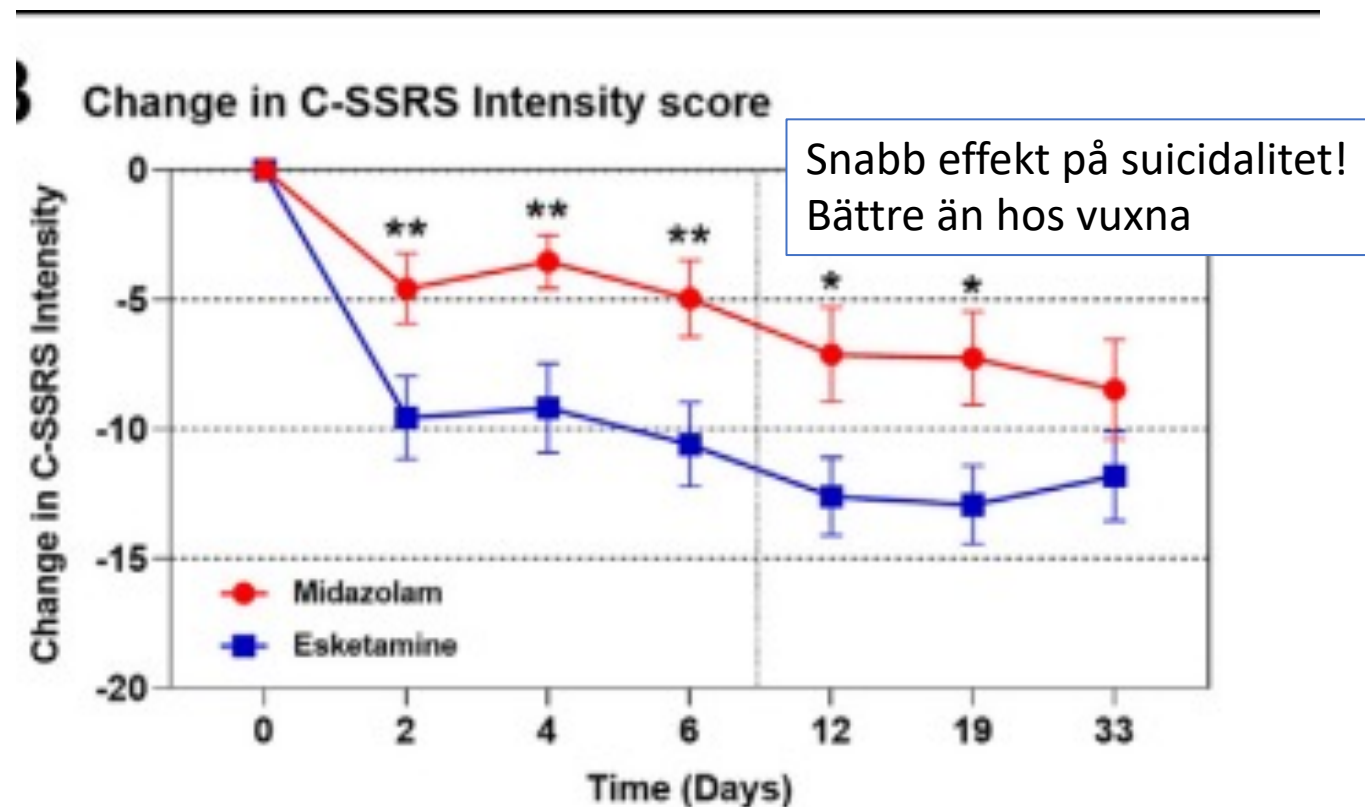
iv Esketamin förbättrade ungdomar med depression och suicidalitet

Tonåringar (n=54) på 14,7 (sd 1,3) år och 90% flickor som var inlagda och hade MDD m suicidalitet men inget tidigare/aktuellt suicidförsök fick under fem dagar tre injektioner av antingen 1. Esketamin (0,25 mg/kg) eller 2. midazolam (0,02 mg/kg) upptill övrig behandling. Man mätte med Columbia suicidskala + MADRS under 1 mån.

2/3 hade sin första depression med duration 1,75 (sd 1,1) år, De hade normalt BMI på 20, rökte sällan (1/10) och inget missbruk
Alla stod på antidepressiv medicin varav 85% SSRI, 2/3 på neuroleptika, 2/3 på benso, ¼ på stabiliserare.

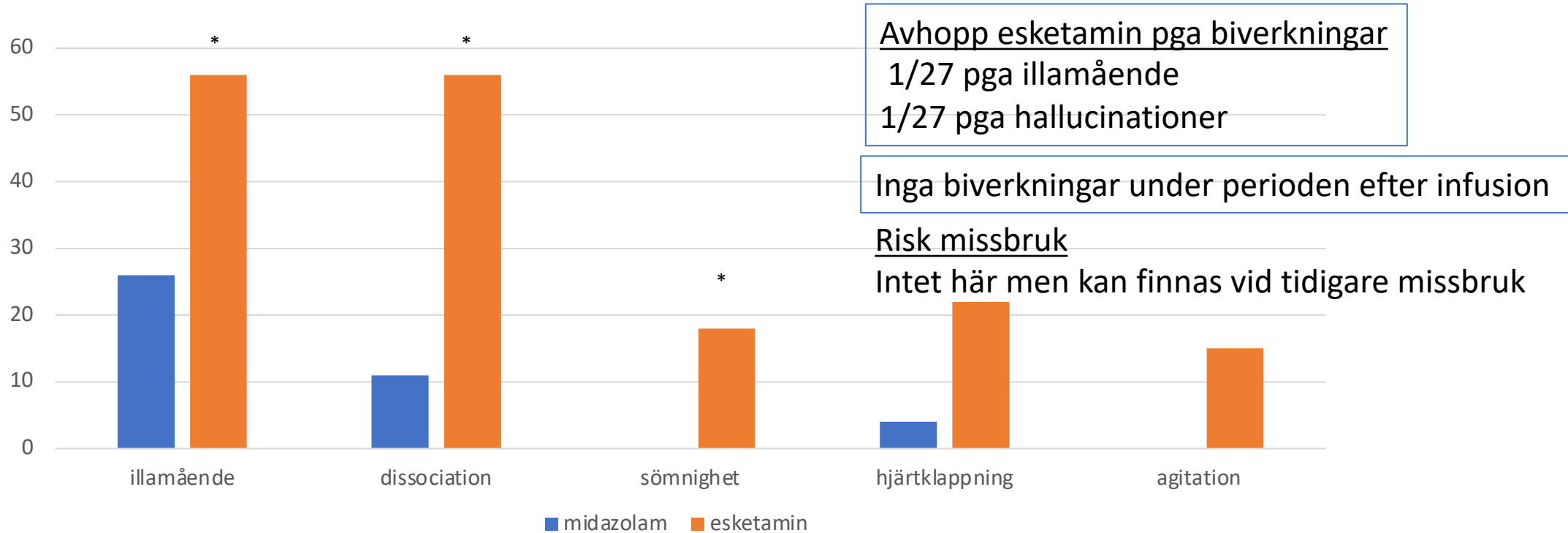
MADRS remission 1 månad
Esketamin 46%
Midazolam 13%

iv Esketamin tolererades ganska väl

Tonåringar (n=54) på 14,7 (sd 1,3) år och 90% flickor som var inlagda och hade MDD m suicidalitet fick under fem dagar tre injektioner av antingen 1. Esketamin (0,25 mg/kg) eller 2. midazolam (0,02 mg/kg) upptill övrig behandling. Man mätte med Columbia suicidskala + MADRS under 1 mån.

2/3 hade sin första depression med duration 1,75 (sd 1,1) år, De hade normalt BMI på 20, rökte sällan (1/10) och inget missbruk
Alla stod på antidepressiv medicin varav 85% SSRI, 2/3 på neuroleptika, 2/3 på benso, ¼ på stabiliserare.

BUDSKAPET Esketamin får här stöd av 2a RCTn och Kan ta plats före ECT vid allvarlig depression Men ännu oklart kognitivt och risk missbruk samt långsiktigt

ECT vs ketamin i svensk studie på vuxna

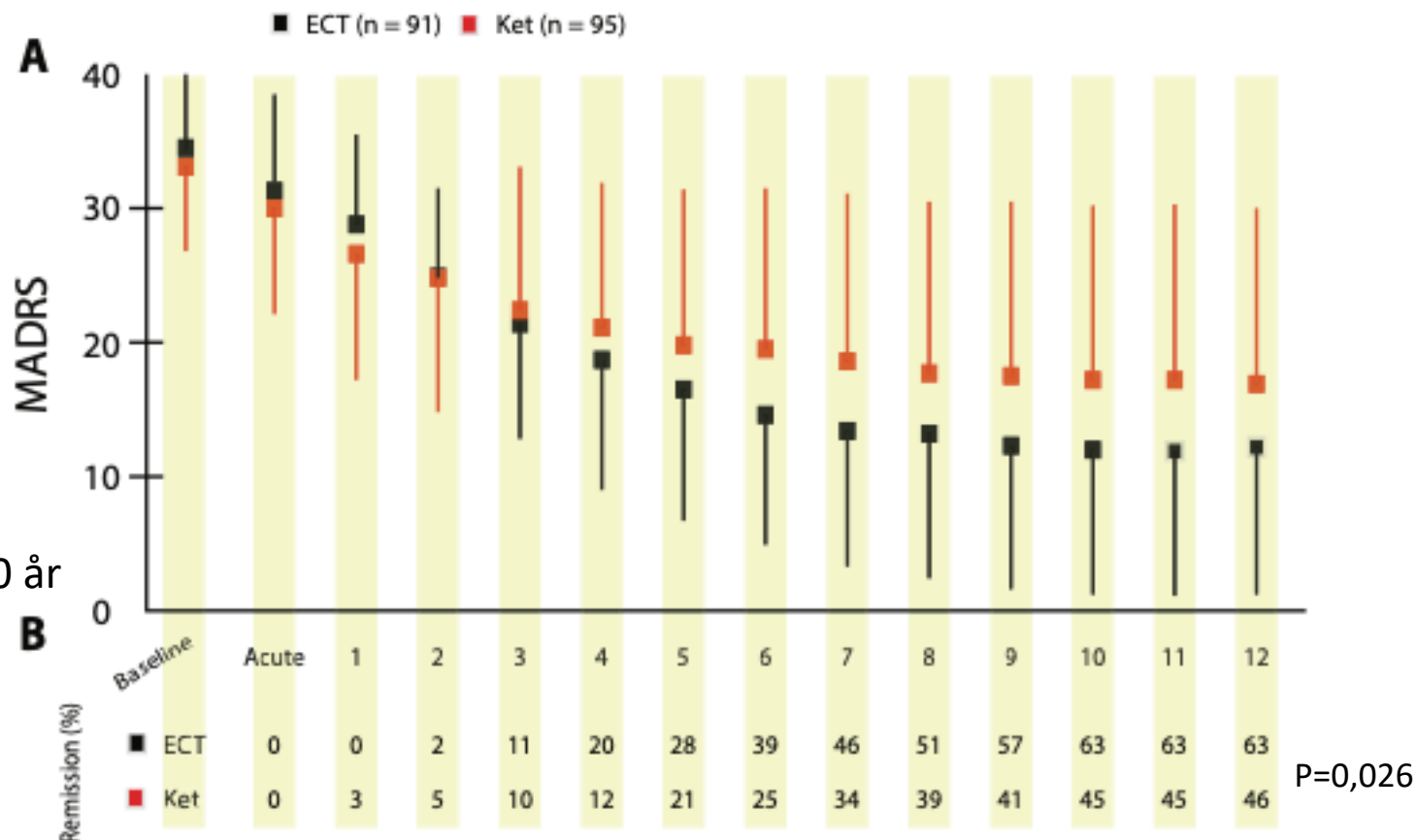
Vuxna patienter n=186 inlagda för depression fick antingen ECT eller ketamin iv 0,5 mg/kg i max 4 veckor

2/3 kvinnor, ålder 52 sd 18 år med i snitt 3 episoder där de flesta hade antidep farmaka men även annat

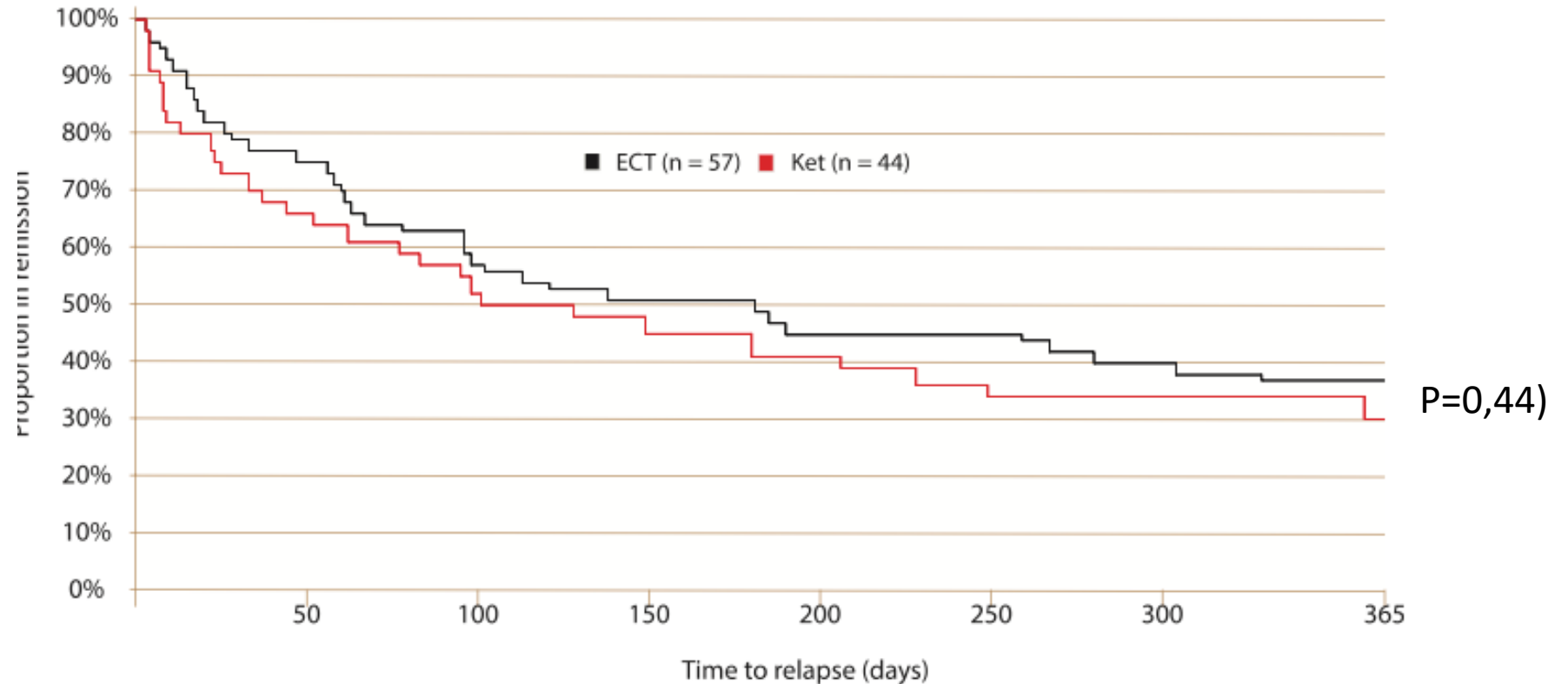
Man behövde median 6 behandling för både ECT och ketamin. Den

Äldre patienter svarade bättre på ECT medan yngre svarade likvärdigt.

Ketamin gav remission hos 61% av de <50 år men bara i 37% hos de >50 år

Återfall 1 år samma för ketamin och ECT

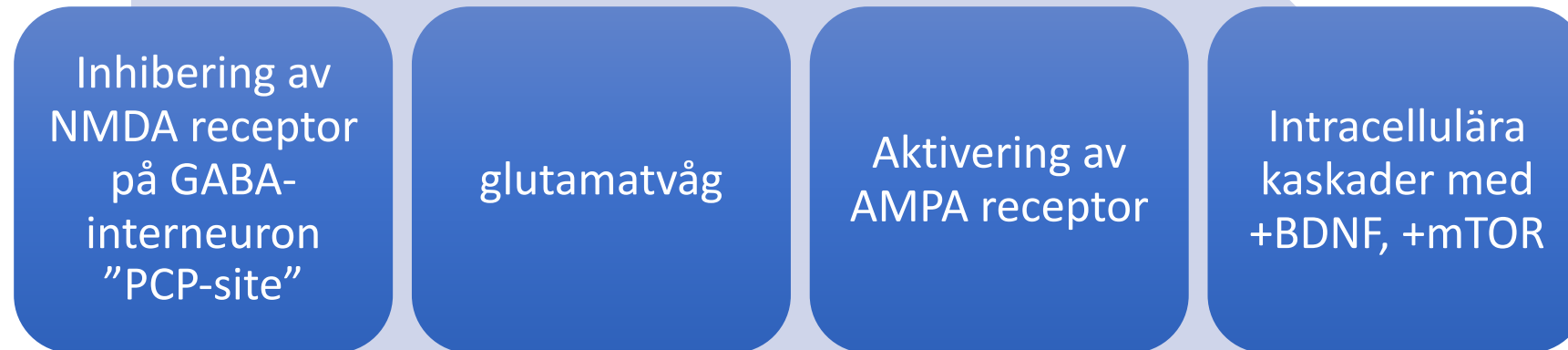
Biverkningar vuxna ECT vs ketamin

- Ketamin mest inom samma dygn
  - Eufori, dissociation, ångest, affektlabilitet, vilket medförde viss dropout
  - Yrsel, dubbelseende, muntorr,
- ECT även besvär efter 1a dygnet
  - Amnesi, huvudvärk, muskelvärk
  - Några angav amnesi även efter ett år

BUDSKAPET Ketamin börjar samla ihop evidens till att bli ett alternativ till ECT och var likvärdigt för de 18-50 år gamla. Både antal behandlingar, remission för yngre och risk recidiv var likvärdigt.

Ketamin verkar via glutamat

Internationell panel av 25 experter utformade konsensusdokument om ketamin/esketamin till vuxna med behandlingsresistent depression.

NMDA (N-metyl-D-aspartat) och **AMPA** α -amino-3-hydroxi-5-metyl-4-isoxazol-propansyra) är jonkanalkopplade receptorer för glutamat.

BDNF (Brain-derived neurotrophic factor) är ett signalprotein som agerar som nervtillväxtfaktorer
mTOR ("mammalian/mechanistic target of Rapamycin") är ett serin/treonin-kinas av betydelse för processer som styr tillväxt, hälsa, sjukdom och åldrande

Dessutom kan effekten ske genom att

- 1/ dämpa subgenualACC;
- 2/ aktivering av opioid-rec
- 3/ via andra receptorer som sigma, Na, Ca

Ketamin till vuxna – vad gäller

Internationell panel av 25 experter utformade konsensusdokument om ketamin/esketamin till vuxna med behandlingsresistent depression.

Indikation

- Säkerställd behandlingsresistent depression men ej psykosjukdom
- Undvik med levaxin eller cs
- Försiktighet vid hypertoni

Utförande

- Kolla urintox vb.
- Hjärt-, O₂-, EKG övervakning
- kompetens akut hjärtintervention
- Monitorerad till stabil och ej dissociativ

Duration

- Normalfallet 4 veckor med esketamin
- Kan behöva ges underhållsdos var 1-2 veckor men data finns bara för ett års behandling

Ketamin till vuxna –konklusion

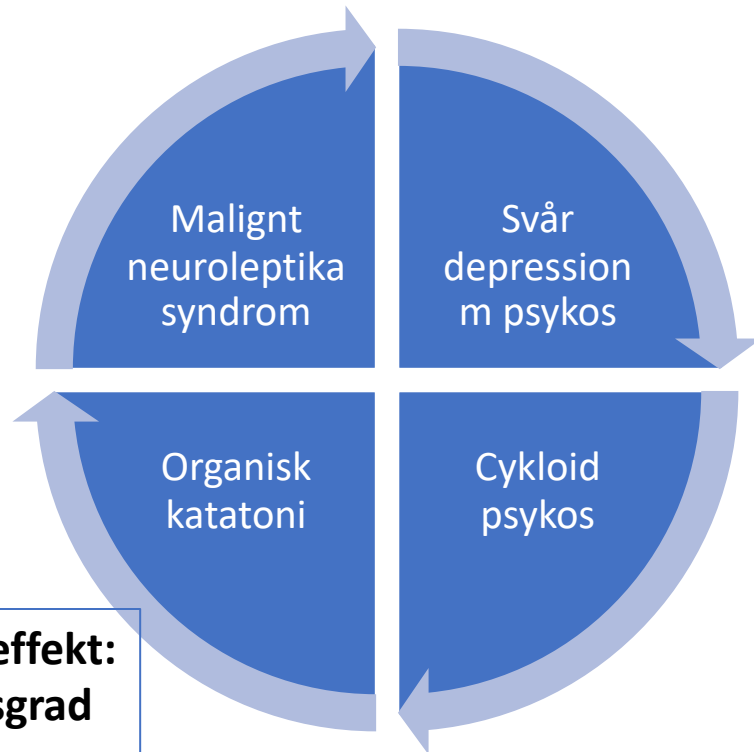
Internationell panel av 25 experter utformade konsensusdokument om ketamin/esketamin till vuxna med behandlingsresistent depression.

- Öppnar ny väg för behandling
- Risker särskilt sensitisering till substansbruk
- Kombination med psykosocial behandling utvecklas
- Ska användas enbart vid center med kompetens

BUDSKAPET (Es)ketamin är på väg till BUP
men först krävs 1 års studie och mer data på
säkerhet och risk för sensitisering till missbruk

ECT på BUP – När då?

1. 1a handsbehandling

Faktorer för effekt:

- Svårighetsgrad
- Ärftlighet
- Episodicitet

2. Stark indikation

- Svår depression
- Mani med/utan psykos

3. Övervägas:

- Rec medelsvår depression
- Schizofreni
- Schizoaffektivt syndrom

ECT på BUP – Hur då?

Förberedelser

- Lab: Hb, krea, Na, K
- Somatiskt status
- Vid kroppslig sjukdom ex diabetes samråd m narkos
- Info om
  - anterograd amnesi för serien+2 veckor
  - Ingen retrograd amnesi (inlagrade minnen ligger kvar och förmågan till minnesinlagring återställs)
  - Läkemedel kan ge minnesproblem!

Genomförandet

- Svårt sjuk = starta bilateralt x3 annars unilateralt
- Oftast märks effekt efter 3 ECT
- Utvärdering efter 6 ECT och då avbryta om ingen effekt ses
- Serien 5-12 styck, tills effekt planat ut
- Effekt kommer ”utifrån och in” dvs
  - 1st psykomotorik, sömn
  - senare kognition och emotion
- Om ej effekt, fundera!
  - Tillräcklig (15-60 sekunders) kramp?
  - Rätt diagnos?

ECT på BUP –fortsättningen?

Justerad läkemedelsbehandling

LITIUM?

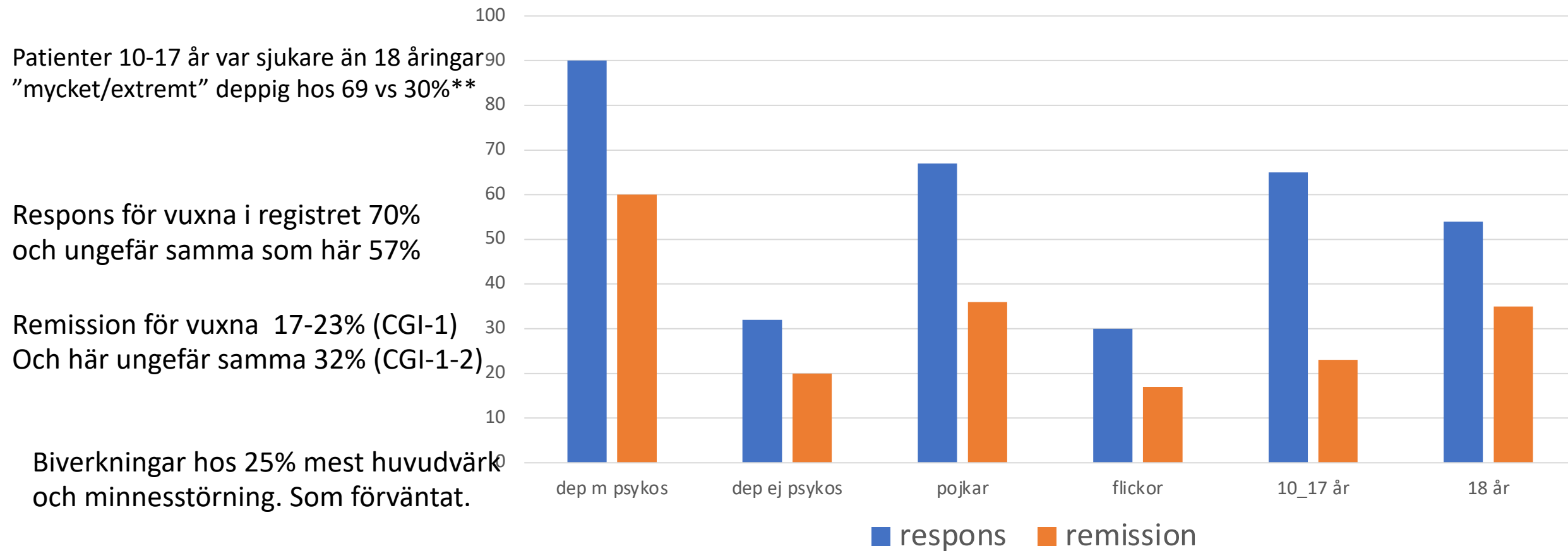
ANNAN FÖRSTÄRKT
DEP BEHANDLING

Fortsättningsserie ECT

- Om sjukdomstillfället varit särskilt svårt så kan man glesa ut ECT till varje vecka x2, varannan vecka x2, var 3e vecka x2 till 6 månader

ECT inom BUP Sverige

Man använde ECT registret under 5 år för åldersgruppen 10-18 år dvs ett år inom vuxenpsykiatri för att beskriva användning, indikation, respons och remission samt biverkningar

**BUDSKAPET ECT ger samma resultat på BUP som bland vuxna
Men på BUP startas ECT sällan eller inte alls**

Rask O et al European Child & Adolescent Psychiatry 2022
<https://doi.org/10.1007/s00787-022-02123-2>

Socialstyrelsen rekommendation om ECT från 2017 – prio 1

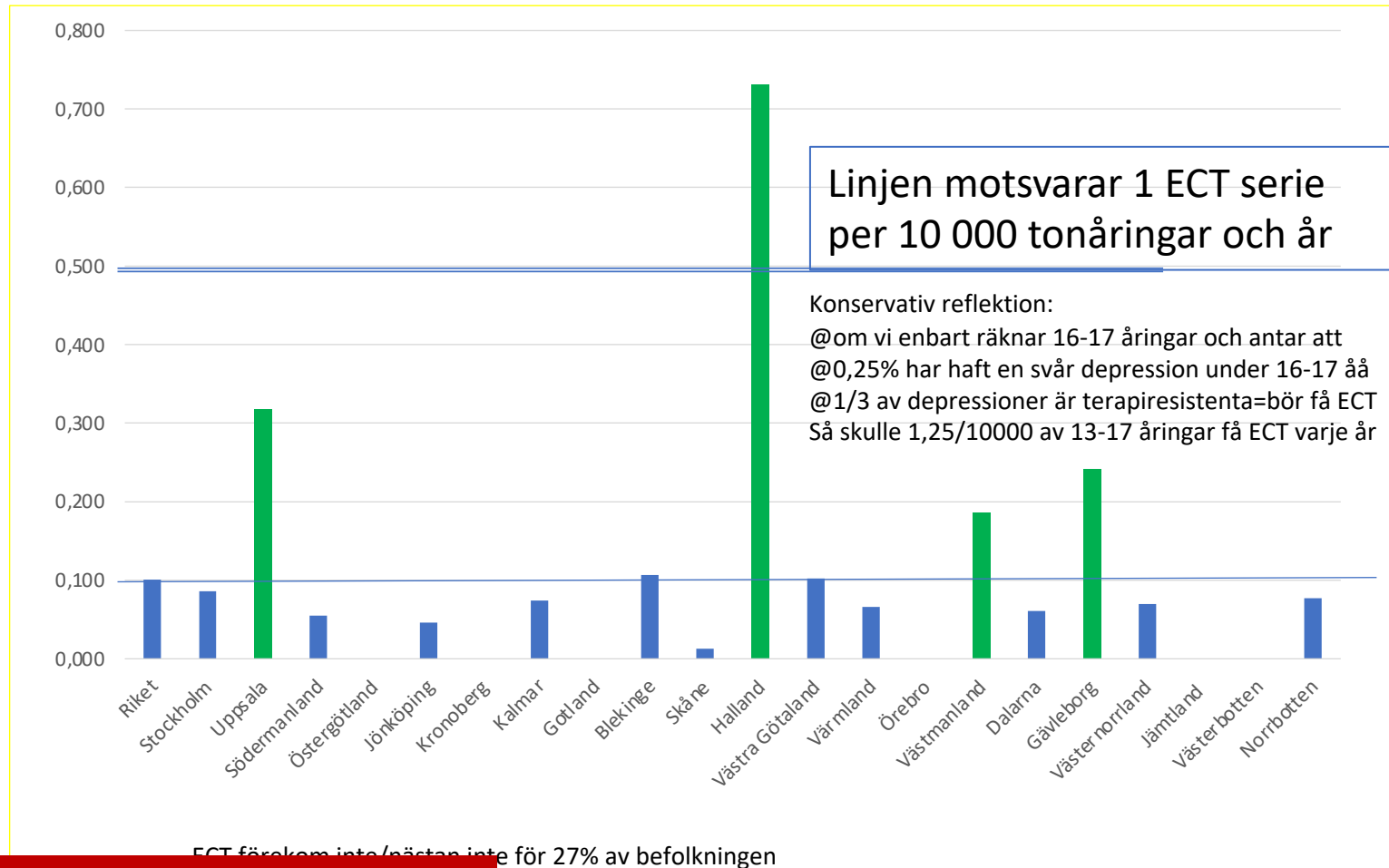
Rekommendationer

Hälso- och sjukvården bör

- erbjuda ECT till ungdomar efter pubertetsdebut med svår depression och psykotiska symtom, katatoni eller behandlingsresistens (*prioritet 1*).

ECT 2016 – 2020 på BUP i Sverige

Antal individer/ 1000 individer 13-17 år gamla som fått ECT under en 5-årsperiod

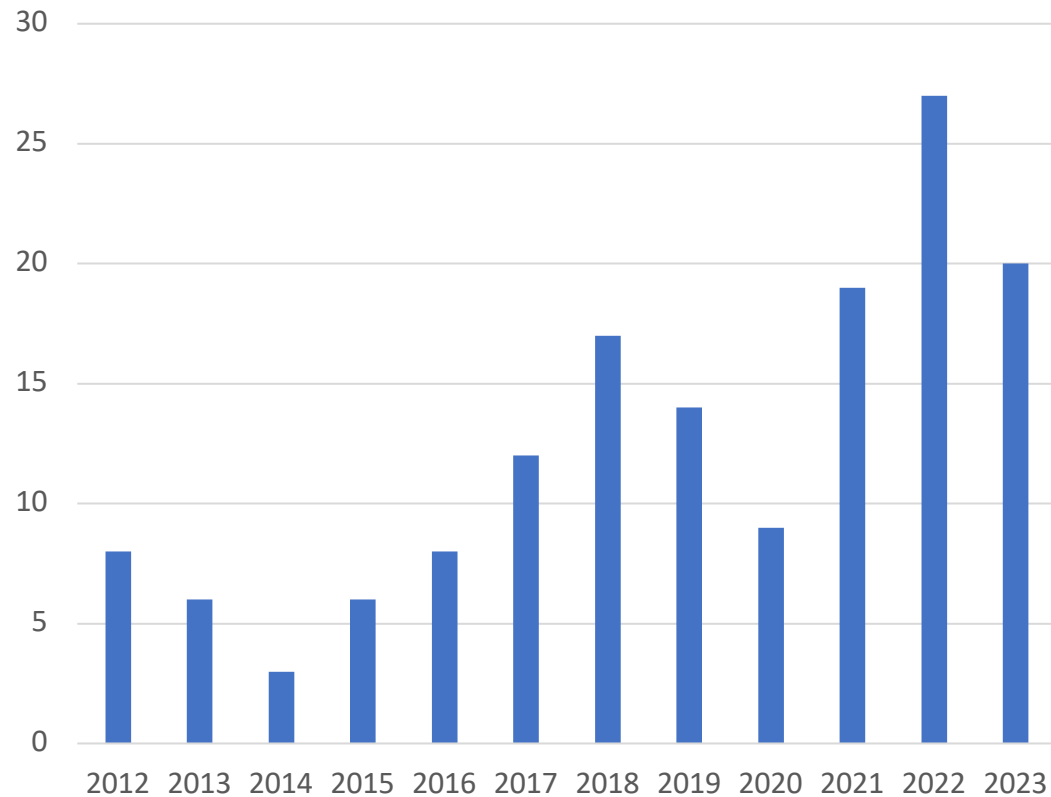

BUDSKAPET: ECT är mycket ojämnt fördelat och underanvänt. Detta kan inte motsvara behovet utan styrs av andra faktorer än patienters behov

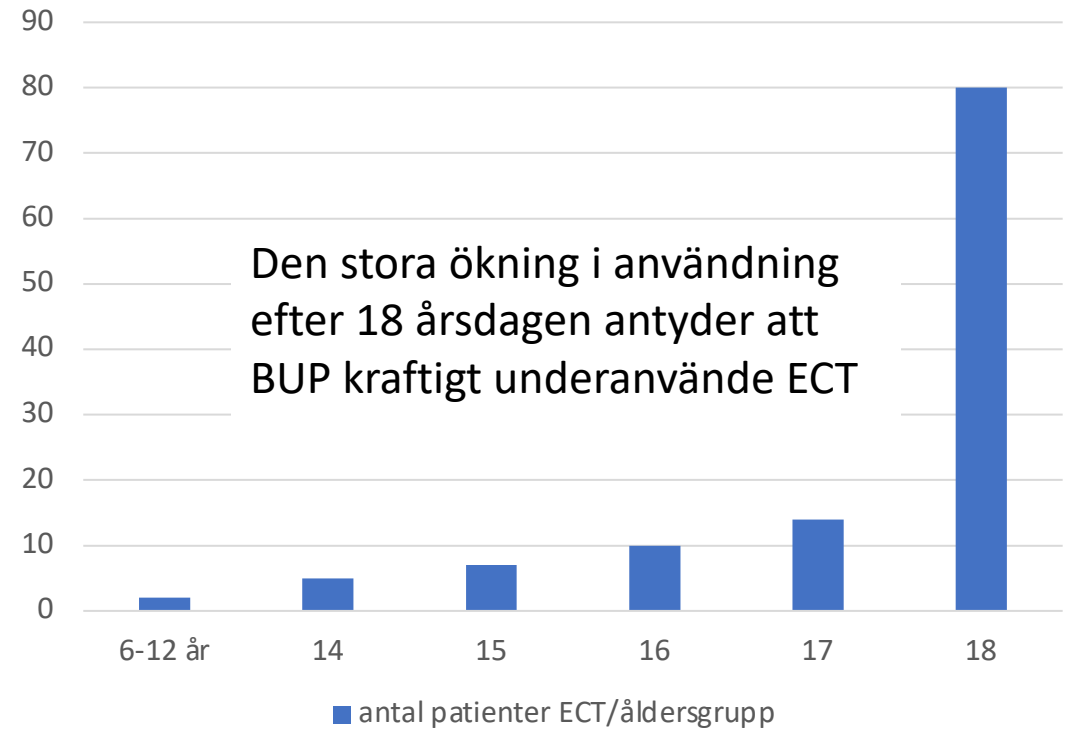
Data ur ECT register och SCB befolkningstal

ECT inom BUP Sverige

antal patienter ECT 2012-2023

antal patienter ECT/åldersgrupp
2012-2016

Electroconvulsive Therapy in Youths

	No. of Studies	Rey and Walter, Effect Range	Effect Range (Included in Review)	Conclusions
Mood disorders	23	63% for depression, 80% for mania	77%-100% for depression, 75%-100% for bipolar; more limited for acute mania	High response rate, several studies
Catatonia	33	80% for catatonia	75%-76%	High response rate, heterogenous patient group
Schizophrenia	16	42% for schizophrenia	54% (75 combined with antipsychotics)	Modest effect; seems to be safe
ID	8	Not included	67%-79%	No controlled studies; small number of studies
SIB and aggression	4	Not included	No larger studies conducted	Uncertain effect
Other indications: primarily NMS and anti-NMDAR, but no larger studies exist.				

Hur är mekanismen för ECT som antidepressiv behandling?

Review av bevis från neuroimaging för neuroplastiska förändringar efter ECT och hur detta kan kopplas till antidepressiv effekt

Vad man vet:

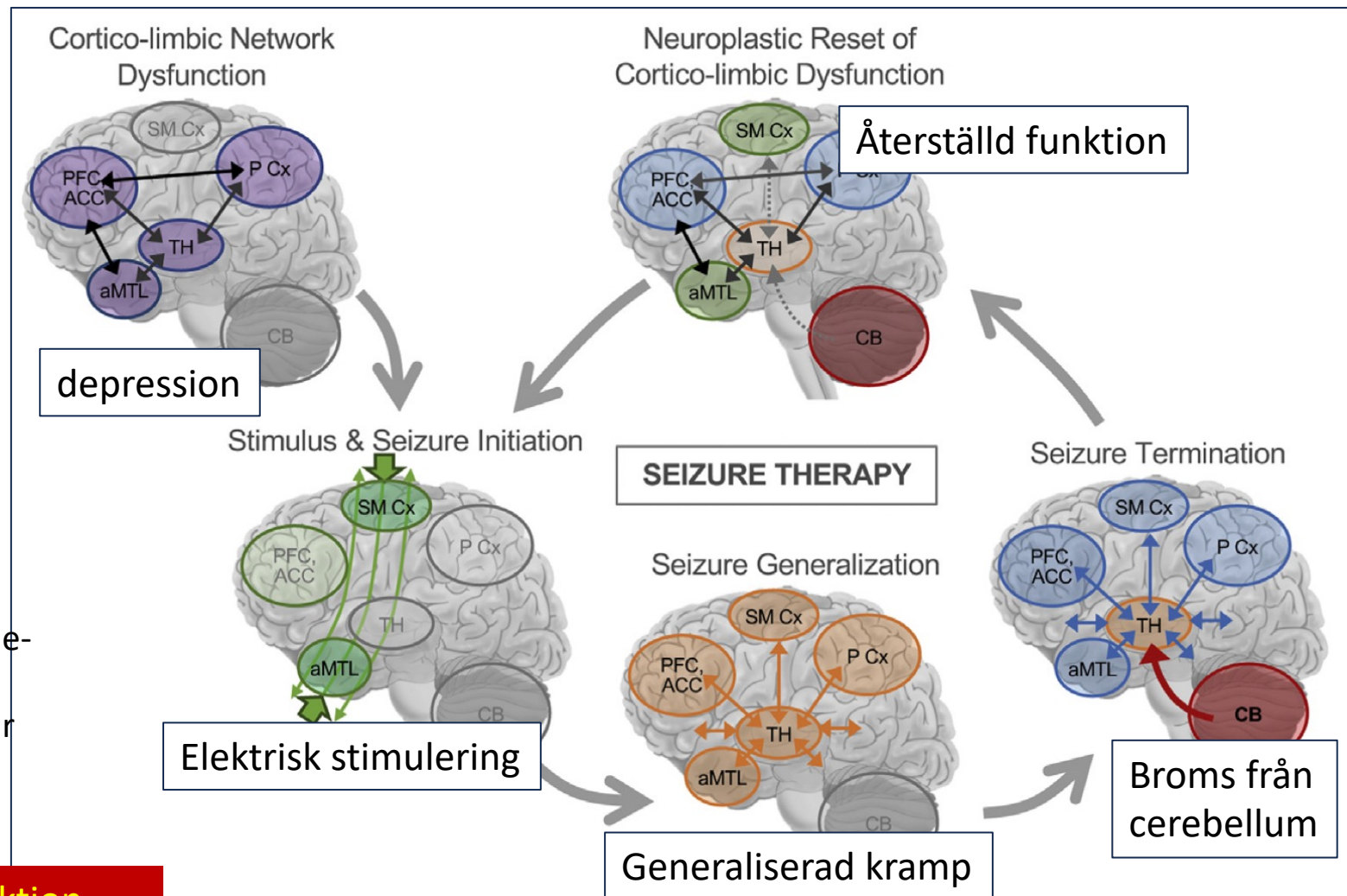
- Depression kopplas till brist på trofiska faktorer och atrofi av hippocampus och cortex med dysfunktion i corticolimbiskt nätverk (hippocampus+amygdala)
- ECT är effektivt i 80-90% vid depression
- Hippocampus cortexvolym ökar av ECT (m)
- Trofiska faktorer (BDNF) ökar av ECT (m)
- Nervnybildning i hippocampus av ECT (djur)

Inklusive synapser, glia och blodkärl

- Exakt lokalisation av plasticitet i hippocampus skiljer mellan resp/nonresponders av ECT

Vad man tror:

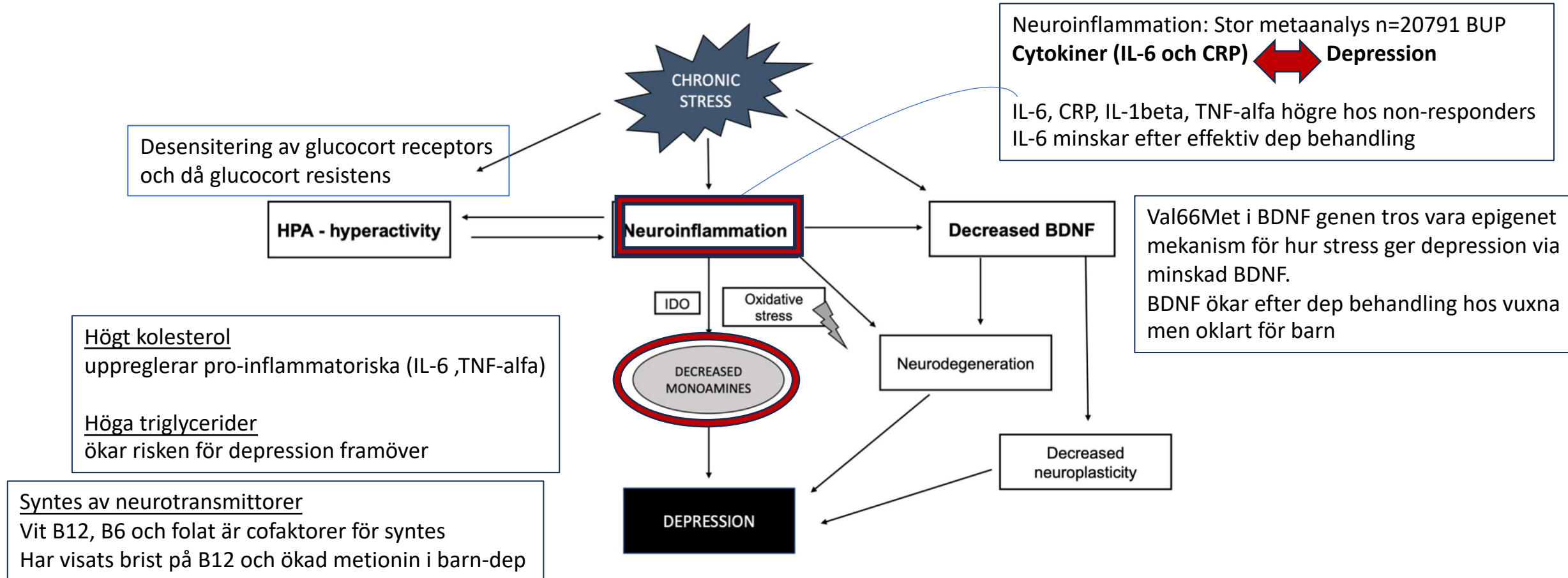
- Effektiv ECT tros kräva en adekvat kramp med generalisering och sedan en tydlig broms från cerebellum, som återställer dysfunktionen i corticolimbiska kretsar

BUDSKAPET ECT verkar via att återställa dysfunktion (nedreglering av trofiska faktorer och aktivitet i corticolimbiska kretsar) och främjar tillväxt av hjärnan

Kronisk inflammation och depression

Narrative review som beskriver vad man vet om biomarkörer och depression hos unga.

BUDSKAPET Depression är heterogent och många indicier pekar mot att det inflammatoriska systemet på olika sätt är involverat. Biomarkörer kan bidra till att förstå risk, prognos och intervention framöver

Zwolinska W et al Child Psychiatry & Human Development (2023) 54:266–281

Tips om hantering av biverkningar SSRI/SNRI

- Trötthet = kvälldos, minska dos
- Magbesvär = tas med mat, minska dos, undvik sertralin
- Huvudvärk = minska dos, analgetika
- Torr mun = tuggummi
- Insomningsproblem = morgondos, undvik sertralin, prova melatonin- klonidin- antihistaminer
- Apati = kommer senare o SNRI är mildare, minska dos eller byt till duloxetin
- Aktivering = mest barn, doskänslig o kommer direkt, reducera /byt till duloxetin
- Suicidalitet = undvik venlafaxin!
- Sex biverkan = minska dos, kan också bero på depression
- Serotonergt syndrom = kommer ofta direkt vid hög startdos, Avbryt!
- THC = driver upp nivåer och ger då mer biverkningar
- Utsättningsbesvär = (hv, yrsel, illamå) dosreducera gradvis, byt till fluox, undvik parox, venlafax

Algoritm för farmakabehandling av depression

steg 0

Psykopedagogisk basbehandling 4-8 ve
(vid svår depr 2 veckor)

Respons

steg 1

Monoterapi: Fluoxetin

Fortsätt

Ingen respons

Partiell respons

steg 2

Byte till:
Escitalopram
Sertralin
Duloxetin

Tillägg av:
1. mirtazapin
2. bupropion
3. litium
4. KBT

Respons

Respons

Fortsätt

steg 3

Gäller 16-18 åringar

Agomelatin
Bupropion, Mirtazapin?
Venlafaxin
Vortioxetin?? Neuroleptika??

Respons

Följsamhet?

Fldr dep?

Skola?

Alkohol?

cannabis?

Sömn? mani?

Motion?

Bråk?

ADHD? Autism?

...ECT.....

Profylax

**Partiell eller ingen respons
= NY DIAGNOSTIK!**

BUDSKAPET:
Raska på, 2 veckor på varje dos
Behandla till remission

Deplyftet hemsida för ungdomar och föräldrar

- Deplyftets psykopedagogiska basbehandling för depression kommer ut som självhjälp för ungdomar/unga vuxna och till föräldrar
- Idag finns sömdelen klar på <https://www.sovadåligt.se>
- Från den 15/4 finns 1a versionen av depressionsdelen klar på <https://ungochdeppig.se>
- Kolla och Tipsa patienter/föräldrar och Sprid!